

Anexă
la ordinul Ministerului Educației și
Cercetării
nr. _____ din _____ 2023

**REPERE METODOLOGICE
ÎN ELABORAREA MANUALULUI
PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC**

Chișinău 2023

Reperete metodologice au fost elaborate în cadrul Proiectului “Elaborarea standardelor, curricula și materialelor curriculare pentru cinci calificări din învățământul profesional tehnic”.

Proiectul este finanțat de:

Proiectul este implementat de:

Organizația de implementare din Republica Moldova:

CUPRINS

INTRODUCERE	4
1. BAZA NORMATIVĂ	5
2. ABORDĂRI CONCEPTUALE ÎN ELABORAREA MANUALELOR.....	8
2.1. Aspecte metodologice	8
2.2. Abordarea modulară.....	11
2.3. Principiile de elaborare a manualelor	12
3. IMPLICAȚII PRACTICE PRIVIND ELABORAREA MANUALELOR.....	13
3.1. Aspecte psihopedagogice.....	13
3.2. Aspecte tehnico-metodologice.....	14
3.3. Sfaturi pentru autori	14
3.4. Reguli necesare de urmat	15
4. STRUCTURA MANUALULUI.....	16
5. AUTOEVALUAREA PROIECTULUI DE MANUAL	17
6. EVALUAREA ȘI APROBAREA MANUALULUI	18
7. STIMULAREA AUTORILOR.....	19
8. DREPTUL DE AUTOR	19
ANEXE	20
Anexa 1. Nivelurile educaționale ce conduc la obținerea calificărilor	20
Anexa 2. Sugestii pentru elaborarea aparatului metodologic	23
Anexa 3. Algoritmii de elaborare și aprobare a manualului	24
Anexa 4. Fișa de evaluare a proiectului de manual	27
Anexa 5. Angajamentul de confidențialitate și imparțialitate.....	34
Anexa 6. Tabelul de divergențe	35
Anexa 7. Fișa de totalizare a rezultatelor evaluării.....	36

INTRODUCERE

Procesul de formare profesională a muncitorilor calificați, a maiștrilor, tehnicienilor și altor categorii de specialiști prin învățământul profesional tehnic (IPT) se realizează în condițiile unei deschideri fără precedent spre tehnologiile moderne, a diversității surselor de informare, a schimbărilor rapide în tehnologiile și procesele ce se derulează pe diverse segmente ale pieței muncii, a dezvoltării profesionale axate pe valorificarea potențialului individual al formabilului.

Am intrat în era învățării continue, când oricine poate să-și configureze un traseu de viață personală și dezvoltare profesională în corespundere cu mediul socioeconomic fluctuat. Accesibilitatea informației, oferirea acesteia ca serviciu ce se subordonează legilor pieței, având la bază oferta ca răspuns la cerere, pune accente diferite, inclusiv și pe posibilitatea diversă de accesare. În aceste condiții deseori factorii educaționali își pun întrebarea privind utilitatea și necesitatea manualului școlar.

Definirea rostului și rolului manualului în procesul educațional, în general, și în procesul de formare profesională, în special, se produce prin prezentarea funcțiilor pe care le realizează:

- 1) Funcția de informare.
- 2) Funcția de formare a cunoștințelor, abilităților.
- 3) Funcția de antrenare a capacităților cognitive, afective, psihomotorii.
- 4) Funcția de autoinstruire ce exercită implicit și funcția unui feedback intern (conexiune inversă internă), prin care se produce autoevaluarea.

Manualul este un document curricular, prin care se realizează politica de formare profesională, creând condiții și context favorabil realizării dezideratelor statului în procesul de asigurare a funcționalității din perspectivă socioeconomică.

Din punct de vedere a categoriilor pedagogice, manualul este un mijloc prin care se transmite mesajul educațional în scopul atingerii anumitor rezultate ale învățării. Este un instrument de lucru atât pentru profesor, cât și pentru elev, prin care se creează mediul de predare-învățare-evaluare.

Cadrelor didactice, manualul le facilitează ghidarea procesului de învățare a elevilor în conformitate cu curriculumul. Asigură abordarea subiectelor în termenii relevanți formării profesionale și respectarea nivelului de complexitate pretins al mesajului (volum, profunzime, nivelul abordării teoretice și condițiile de implicare practică).

Elevilor, le facilitează învățarea, fiind un ghid care le asigură înțelegerea mesajului, consecutivitatea traseului de formare a cunoștințelor și de dezvoltare a abilităților.

Manualul se încadrează într-un sistem deschis educațional, având rol de sursă de învățare de bază, care permite și orientează cadrul didactic și elevul spre surse de informare complementare. Abordarea sistemică și prezentarea sistematică a subiectelor de studiat, corespund principiilor de bază ale procesului educațional și de formare profesională, asigurând consecvența activităților formative și continuitatea procesului de atingere a rezultatelor proiectate.

Manualul trebuie să reflecte prevederile curriculare, să fie accesibil și să ofere condiții de realizare a paradigmei de formare profesională declarată în documentele de politici educaționale. Aceste cerințe vor însoți autorii de manuale în toate etapele de elaborare:

- documentare;
- conceptualizare;
- selectarea și sistematizarea mesajului/conținutului;

- asigurarea funcționalității (inclusiunea mesajului/conținutului în structura unității de conținut).

Reperete metodologice, privind elaborarea manualului pentru ÎPT, vin în susținerea întregului proces de proiectare și elaborare propriu-zisă a manualului, conțin reperate conceptuale, elemente și componente sugestive pentru activitatea practică a autorului/autorilor de manual.

De asemenea, aceste reperate sunt destinate și factorilor de decizie, care monitorizează procesul de implementare a politicilor educaționale, inclusiv a documentelor curriculare. Pentru acest grup-țintă, reperatele constituie un suport metodologic, din care sunt deduse criteriile de evaluare a manualului și indicatorii de calitate a acestui instrument școlar.

Un alt grup de referință ar fi și beneficiarul manualului – cadrul didactic, pentru care reperatele metodologice constituie un suport în înțelegere a modului de conceptualizare și structurare a manualului, fapt care în activitatea practică facilitează utilizarea corectă a acestuia.

1. BAZA NORMATIVĂ

Reperatele metodologice au la bază cadrul legal și prevederile de politici. Necesitatea apelării la aceste documente se explică prin starea firească a lucrurilor: manualul este parte a documentelor curriculare și instrument de realizare a educației formale, instituționalizate, prin care este reflectată funcția educativă a statului și sunt determinate limitele legale ale activității factorilor implicați în formarea profesională prin ÎPT.

Documentul de bază care reflectă modul de funcționare a ÎPT, este Codul Educației al Republicii Moldova¹. Titlul IV al Codului reflectă cadrul normativ al ÎPT, iar prevederile concrete în raport cu aspectele de interes, sunt stipulate în Articolul 64. Standardele și Curriculumul în învățământul profesional tehnic. Punctul (4) al acestui articol statuează: “Elevii din învățământul profesional tehnic sunt asigurați cu manuale școlare conform schemei de închiriere aprobate de Ministerul Educației și Cercetării”.

Cadrul legislativ existent stabilește subordonarea conceptuală a procesului de formare profesională, accentuând faptul că finalitatea ÎPT sunt calificările profesionale, care reflectă cerințele pieței muncii, devenind astfel obiectul de referință a întreg procesului de formare profesională. Această idee este stipulată în Articolul 66. Calificările în învățământul profesional tehnic: „(1) Calificările în învățământul profesional tehnic se atribuie în conformitate cu Cadrul Național al Calificărilor, elaborat în baza standardelor ocupaționale pentru fiecare nivel al învățământului profesional, în corespundere cu Cadrul European al Calificărilor și cu necesitatea de calificări pe piața muncii”.

Nivelul de calificare este direct corelat cu nivelul educațional și determină parametrii formării profesionale: “(3) Nivelurile de calificare delimitează parametrii cantitativi și calitativi ai competențelor profesionale pe care trebuie să le dețină absolventul pentru a putea exercita meseria/profesia, specialitatea obținută, în conformitate cu Cadrul Național al Calificărilor” (Anexa I).

Un document de politici educaționale, aprobat recent de către Guvernul Republicii Moldova este Strategia de dezvoltare Educația 2030². Capitolul III al Strategiei reflectă

¹ Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014. Publicat : 24-10-2014 în Monitorul Oficial Nr. 319-324 art. 634.

² Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 114/2023. Publicat : 20-04-2023 în Monitorul Oficial Nr. 134-137 art. 289.

viziunea strategică asupra dezvoltării educației pe termen mediu și pe termen lung, exprimată prin factorii determinanți, direcții strategice și axe valorice. Fără îndoială, manualele, ca instrumente prin care se realizează formarea profesională, vor crea condiții pentru racordarea la următoarele prevederi:

- centrarea pe oameni și pe drepturile fundamentale ale acestora;
- educația relevantă și calitativă;
- responsabilitatea față de viitoarele generații;
- racordarea la politicile internaționale în domeniul educației;
- implementarea educației pentru dezvoltare durabilă – instrument-cheie pentru realizarea obiectivelor dezvoltării durabile;
- valorificarea competențelor-cheie privind învățarea pe parcursul întregii vieți (Recomandarea Consiliului UE 2018/C 189/01), a competențelor-cheie ale secolului XXI, a competențelor-cheie pentru dezvoltare sustenabilă, precum și a cadrului de competențe promovate de UNESCO;
- educarea în spiritul echității sociale, inclusiv de gen.

Orientările strategice și obiectivele prioritare de acțiune, stipulate în Strategia de dezvoltare Educația 2030, sunt racordate la obiectivele dezvoltării durabile, promovate la nivel mondial și în mod special la obiectivul 4.1. Educație de calitate pentru dezvoltare sustenabilă. Formularea obiectivului general nr. 1 al Strategiei de dezvoltare Educația 2030 prin prisma tendințelor promovate la nivel internațional pune în evidență necesitatea racordării conținutului calificării la cerințele pieței muncii; formarea unei resurse umane, capabile să se integreze pe piața muncii în condiții de concurență; importanța parteneriatelor dintre ÎPT și întreprinderi; necesitatea promovării în continuare a educației antreprenoriale, economice și financiare.

Manualul este un atribut indispensabil al mediului de învățare. Calitatea manualului influențează direct calitatea mediului de învățare. Din aceste considerente, în elaborarea manualelor trebuie să se țină cont de prevederile obiectivului general nr. 5 Crearea noilor medii, eficiente și motivante, de dezvoltare și învățare pe parcursul vieții pentru toți cetățenii din Strategia de dezvoltare Educația 2030. Direcțiile prioritare de acțiune deduse din acest obiectiv sunt:

1) Creșterea relevanței ofertei curriculare din perspectiva competențelor-cheie, competențelor profesionale, dar și din perspectiva provocărilor dezvoltării durabile prin revizuirea continuă a documentelor de politici curriculare, valorificând exerciții participative de evaluare și previziune economică și tehnologică, cu implicarea unui spectru larg de actori interesați.

2) Implementarea noilor medii de învățare, resurse și tehnologii didactice active/interactive în condiții de siguranță, inclusiv online, pentru obținerea noilor cunoștințe și experiențe.

3) Crearea noilor medii de învățare din perspectiva dezvoltării resurselor curriculare, informaționale și logistice.

4) Asigurarea condițiilor sociale, culturale, economice, psihologice și pedagogice de formare a personalității elevului/ studentului din perspectiva educației pentru diversitate, globalizare și dezvoltare sustenabilă.

În baza acestor prevederi strategice, deducem că noile manuale vor fi conceptualizate, elaborate și utilizate, ținându-se cont de faptul că vor fi parte componentă a unui mediu educațional motivațional, fapt ce solicită autorilor abordări pe potriva tendințelor/dezideratelor enunțate.

Pe lângă documentele care reflectă prevederi generale, menționăm și documente care exprimă modalitatea de funcționare a ÎPTS în contextul sistemului de formare profesională în Republica Moldova. Cadrul normativ al formării profesionale la acest nivel este Cadrul de referință al curriculumului pentru învățământul profesional tehnic³. Conform acestui act normativ, într-o abordare complexă a curriculumului se integrează:

- 1) Planul-cadru de învățământ.
- 2) Planul de învățământ pe meserii/ profesii/ specialități.
- 3) Curricula pe module/ discipline/ unități de curs.
- 4) Ghiduri metodologice de implementare a curricula.
- 5) Proiecte didactice de lungă durată.
- 6) Proiecte didactice de scurtă durată.
- 7) Manuale.
- 8) Materiale curriculare auxiliare.

Importanța și utilitatea acestui document pentru autorii de manuale se deduce din scopul Cadrului de referință: “Scopul Cadrului de referință este de a oferi o paradigmă practică pentru asigurarea unei concepții unitare în dezvoltarea curriculumului pentru învățământul profesional tehnic. Cadrul de referință reprezintă un document de politică educațională, bazat pe prevederile politicii educaționale naționale și particularitățile/ necesitățile social-economice, demografice și educaționale, elaborat în parteneriat și cooperare cu diverși factori educaționali, sociali și economici, prin care se trasează direcțiile de dezvoltare strategică a sistemului învățământului profesional tehnic. Cadrul de referință este un instrument de concepție și construcție a curriculumului pentru învățământul profesional tehnic și se raportează la un set de valori. În esență, Cadrul de referință reprezintă un ansamblu de concepte modale, principii și norme care fundamentează științific și metodologic proiectarea, realizarea și evaluarea curriculumului. Totodată, Cadrul de referință sugerează modul generic de interacțiune dintre sistemul curriculumului și celelalte componente ale sistemului și procesului de învățământ”.

Orice manual, îndeplinește și funcția de dezvoltare-formare a aspectelor afective ale personalității celui ce învață. În acest context este vorba de formarea sistemului de valori și atitudini. Reperetele proiectiv-axiologice ale instruirii se conțin în viziunea Cadrului de referință: “Curriculumul (*notă*: implicit și toate produsele curriculare, implicit și manualul), va fi orientat spre formarea unor cetățeni deschiși și doritori să învețe pe parcursul întregii vieți, înnoindu-și în permanență competențele profesionale, pentru a fi capabili să facă față cu succes provocărilor societății cunoașterii și pieței muncii în schimbare continuă; activi, proactivi și productivi, creativi și inovativi, cu încredere în propriile forțe, capabili să comunice și să coopereze cu alții pentru a putea contribui la bunul mers al societății; angajați și responsabili, asumându-și conștient valorile consolidate ale societății și în măsură să contribuie în mod eficient la dezvoltarea acesteia”.

Pe lângă (sau integrate cu) competențele profesionale, manualul trebuie să contribuie la dezvoltarea competențelor-cheie, punând accent pe formarea unor persoane angajate și responsabile:

- cetățenie activă;
- optimism civic și gândire proactivă în raport cu propria realizare și perspectiva evoluției socioeconomice a țării;
- asumarea critică a valorilor general împărtășite ale societății;

³ Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 1128/2015.

- respect pentru sine și pentru comunitate, pentru lucrul bine făcut și comportament etic;
- comportament și atitudine activa față de propria sănătate și securitate;
- atitudine pozitivă față de dezvoltarea personală și față de muncă;
- tendința de autorealizare;
- preocupare pentru păstrarea și valorificarea tezaurului cultural.

Un reper conceptual-normativ pentru autorii manualelor este Ghidul practic de elaborare a curriculumului pentru învățământul profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar⁴. Cu toate că acest ghid se referă la nivelurile educaționale care au misiunea de a atribui nivelul 4 și 5 de calificare, abordările teoretice privind paradigma curriculară, principiile de conceptualizare și realizarea procesului de formare profesională, oferă un suport metodologic relevant și pentru învățământul profesional tehnic secundar.

2. ABORDĂRI CONCEPTUALE ÎN ELABORAREA MANUALELOR

2.1. Aspecte metodologice

ÎPT din Republica Moldova se realizează în baza paradigmei curriculare, care prevede:

- a) abordare conceptuală;
- b) elaborarea materialelor-suport, manualul fiind unul dintre acestea.

Manualul este o publicație didactică care conține o prezentare sistemică a unei unități/structuri conceptuale academice (disciplină sau modul), corespunzătoare curriculumului standard. Manualul conține informații sistematizate, verificate din punct de vedere a corectitudinii științifice, cu aspect teoretic și/sau aplicativ, prezentate într-o formă convenabilă pentru studiu și predare, adaptate pentru elevii de diferite vârste și niveluri de educație.

O publicație didactică, cum este manualul, nu trebuie neapărat să fie constituită din conținut original, produs de către autorul manualului, ci poate fi o compilație din diverse surse. Calitatea manualului, în general, se apreciază după cât de dibace autorul a reușit să compileze conținutul. Pornind de la parametrii cantitativ, manualul va reflecta doar aspectele principale, de bază.

În contextul categoriilor pedagogice, manualul se referă la tehnologia didactică și este considerat un mijloc, un instrument în baza căruia are loc instruirea. La nivel operațional, de realizare a procesului de formare profesională, manualul exprimă un sistem pedagogic, deoarece:

1. Creează contextul necesar învățării:

- este un mijloc folosit deopotrivă de către profesor și elev;
- stereotipal este perceput ca fiind carte de învățătură;
- motivează învățarea;
- plasează elevul în câmpul de instruire.

⁴ Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 296/2016.

2. Creează un mediu de învățare:

- este o sursă, un mijloc standardizat la care au acces membrii unui grup de învățare;
- promovează același mesaj adresat grupului;
- este perceput ca instrument standard ce trebuie valorificat.

3. Realizează joncțiunea dintre toate elementele unui proces didactic:

- reflectă finalitățile, exprimate în rezultatele ale învățării;
- prezintă conținutul, care exprimă mesajul educațional;
- ghidează învățarea printr-o diversitate a tehnicilor și metodelor sugerate.

Un manual care reflectă paradigma curriculară trebuie să asigure posibilitatea atingerii finalităților educaționale, astfel încât să ofere fiecărui elev implicat în proces, condiții pentru dezvoltarea personală și profesională, necesară pentru obținerea calificării profesionale și pentru inserția socioprofesională.

Într-o abordare generală, curriculumul este o prezentare a unui parcurs de formare profesională, pe care elevul îl traversează printr-un program special de instruire; un produs care enunță rezultatele învățării și destinația acestora și este conceptualizat pentru a pregăti o persoană pentru obținerea unei calificări profesionale. Prin urmare, din perspectivă curriculară, manualul răspunde la următoarele întrebări:

1) Prin ce rezultate ale învățării formăm competențele raportate la standardul de calificare?

2) Cum ajungem la anumite rezultate ale învățării?

3) În ce mod (cum) vom ști că deținem aceste rezultate ale învățării?

Prevederile curriculare, reflectate în manual, constituie, în esență, un standard minim necesar de realizat, care asigură formarea profesională în domeniul unei anumite meserii/profesii/ specialități la nivelul calificării profesionale pretinse.

Conceptualizarea manualului din perspectivă curriculară este o proiecție strategică a procesului de formare profesională, care vizează atingerea rezultatelor învățării prin prevederi bine ajustate, bine echilibrate, orientate spre a satisface nevoile sociale și nevoile de autorealizare prin meseria practică.

Proiectarea unui manual din perspectivă curriculară se va axa pe următoarele *orientări distincte*:

- raționalismul academic, ce vizează aspectul cunoașterii domeniului de formare profesională și al culturii generale necesare devenirii ca și specialist în domeniu și personalitate;

- procesele cognitive, ce reflectă aptitudinile formate și dezvoltate în urma raționalizării logice a informației în dependență de nivelul de calificare pretins;

- auto-actualizarea sau relevanța personală, ce se va concentra asupra condițiilor psihologice ale instruirii, fiind preocupate de individualitate și exprimare personală, astfel transformând elevul într-un subiect activ al propriei sale formări;

- reconstrucția socială, ce va pune accentul pe reflectarea condițiilor sociale, realitatea socio-economică, care va influența atingerea rezultatelor învățării;

- primatul abordărilor aplicative ce țin cont de specificul strategiei de formare profesională în ÎPT.

Din perspectiva curriculară, manualul va crea condiții de organizare a procesului didactic centrat pe elev. Această idee este consolidată de următoarele reflecții:

- ființa umană este valoarea supremă;

- pe parcursul vieții omul se dezvoltă (are o formare în sens pozitiv);
- nici o dezvoltare nu este posibilă fără o angajare profundă;
- realizarea unei persoane necesită libertate;
- orice formă de discriminare împiedică dezvoltarea;
- formarea atitudinilor, sentimentelor este tot atât de importantă ca și acumularea cunoștințelor.

Învățarea centrată pe elev este axată pe rezultate (activitățile elevului, modul de organizare a instruirii, metodele de monitorizare, evaluare și remediere a performanțelor obținute) și mai puțin pe intrări (obiective, rolul și activitățile profesorului). Învățarea centrată pe elev trebuie să încurajeze întrebările, mai mult decât răspunsurile; creativitatea mai mult ca memorarea și reproducerea informațiilor; lucrul în grup mai mult decât cel individual și excelența mai mult ca performanța medie/ standard. Sarcina cadrului didactic în acest context este de a facilita dezvoltarea elevului/ persoanei. Procesul educațional organizat în baza modelului axat pe elev, este realizat de către cei doi actori, subiecți ai educației, și anume, cadrul didactic și elevul.

Manualul susține conceptual și metodologic procesul de învățământ în ansamblu și de formare profesională, în special.

Din punct de vedere conceptual, manualul reflectă prevederile de politici privind formarea profesională prin ÎPT și dezvoltarea capitalului uman la acest nivel educațional.

Din punct de vedere metodologic, manualul orientează/ ghidează cadrul didactic în transpunerea prevederilor curriculare și proiectarea mijloacelor didactice, necesare adaptării la condițiile reale ale procesului de învățământ. Scopul acestor orientări este de a asista cadrele didactice în elaborarea altor tipuri de materiale didactice-suport, care sunt o condiție necesară pentru asigurarea procesului de învățământ într-o instituție de învățământ profesional tehnic. Manualul, oferă cadrelor didactice, implicit prin concepție (reflectată în structură și conținut), dar și explicit, prin conținut, recomandări specifice, sfaturi care vor fi utile și vor facilita căutările și depășirea dificultăților, prevenind uneori, comiterea anumitor erori didactice.

Componenta metodologică a procesului de formare profesională este destul de accentuată în manual (mai bine zi se transpune în procesul de formare profesională prin manual). Componenta metodologică reprezintă un set de prevederi exprimate în conținut, ordinea, metodele și mijloacele de desfășurare a activităților la o unitate didactică (temă) sau probleme educaționale individuale.

Asigurarea metodologică a activităților de formare profesională este un suport pentru cadrul didactic, pentru că îl ajută, reflectând într-un mod sistemic și sistematic parcursul procesului de formare profesională, totodată fiind și sursă de învățare pentru elev. Manualul este spațiul în care se întâlnește profesorul și elevul și contribuie la:

- pregătirea psihologică pentru învățare;
- prevenirea și reducerea influențelor negative ale diferitelor surse perturbatorii;
- asigurarea repertoriilor congruente;
- asigurarea unui limbaj comun între educator și educat;
- utilizarea unor modalități eficiente de activizare;
- facilitează învățarea în ritm propriu.

Sugestiile privind pentru elaborarea aparatului metodologic al manualului sunt prezentate în *Anexa 2*.

2.2. Abordarea modulară

Elementul principal de structurare a manualului în corespundere cu curriculumul pentru învățământul profesional tehnic este modulul. Organizarea procesului de formare profesională în bază de module corespunde cel mai bine, din punct de vedere conceptual și procedural, procesului de atingere a rezultatelor învățării, care condiționează formarea sistemului de competențe profesionale.

Acest mod de structurare a manualului generează schimbări la nivel macro (obținerea calificării) și la nivel micro (configurarea unor situații didactice concrete).

Abordarea modulară în formarea profesională, cu indicarea clară a sistemului de competențe profesionale, rezultatelor învățării, conținuturilor de studiat, creează condiții pentru uniformizarea contextului de formare profesională, fără însă a împiedica posibilitatea instituțiilor de învățământ profesional tehnic de a pretinde spre o sporire a calității formării profesionale prin implicarea potențialului uman, al sistemului logistic și condițiilor material-tehnice de formare profesională.

La nivel micro structural, adică la nivelul activității didactice concrete, conceptualizarea unui manual în baza unui curriculum modular determină schimbări esențiale asupra modului de organizare a procesului didactic, asupra conținutului predat de către profesor și asupra modalității de recepționare a mesajului de către elev. Activitatea de predare-învățare-evaluare trebuie să aibă un caracter cât mai interactiv, axat pe implicarea elevului și valorificarea experienței acestuia.

Manualul orientat spre atingerea unor rezultate ale învățării, orientate spre formare de competențe, se distinge prin faptul că pune accentul pe aplicarea cunoștințelor și a înțelegerii în realizarea sarcinilor concrete adaptate procesului de muncă.

Module pot fi unități curriculare independente sau parțial independente, mai largi sau mai înguste, care asigură organizarea traseului de formare profesională. Modulele sunt proiectate pe baza unor principii complementare și exprimă diverse sarcini de învățare, care au drept scop atingerea unui sistem de rezultate ale învățării, prin care se achiziționează de către elev a un sistem de competențe-cheie și profesionale, care îi asigură o calificare profesională. Conținuturile rămân a fi un element important al procesului didactic, doar că parcurgerea acestora nu mai este un scop în sine (de exemplu, abordarea tradițională care presupune că elevul trebuie să învețe doar disciplinele dintr-un program). Conținuturile sunt purtătoare de mesaj educațional-formativ și permit acumularea de cunoștințe, formarea de abilități pe care se bazează una sau mai multe competențe profesionale.

Pornind de la intenția de a deține un rezultat concret al învățării, elevul va însuși cunoștințele și își va forma, prin exersare, abilitățile necesare unui comportament concret. Elementele funcționale ale conținutului, în raport cu pretinsele rezultate ale învățării și competențele profesionale ce urmează să fie formate și demonstrate, sunt integrate într-un mesaj formativ (expus în manual), pe care profesorul îl încadrează într-un context didactic, îmbinând activitățile ce au preponderent un caracter teoretic cu activitățile ce au un caracter preponderent practic.

O abordare modulară accentuează caracterul interactiv al metodelor utilizate în procesul de predare-învățare-evaluare. Odată cu reducerea ponderii disciplinelor și creșterea celei a modulelor, dispăre nevoia de memorare și repetare mecanică a unor definiții. Chiar și la orele teoretice, elevul trebuie să învețe prin simulări de caz, rezolvarea situațiilor de problemă, exerciții.

Abordarea modulară schimbă accentele. Se creează un proces de formare profesională axat pe elev, deoarece orientarea spre deținerea rezultatelor învățării și formare de competențe,

prin intermediul unei instruirii modulare, înseamnă acțiune din partea elevului, și anume, învățare activiză și demonstrare a rezultatului.

2.3. Principiile de elaborare a manualelor

În procesul de conceptualizare și elaborare a unui manual pentru ÎPT autorii vor ține cont de o serie de principii, care vor crea cadrul normativ-suport.

Totalitatea principiilor necesar de a fi valorificate, stabilesc parametrii activității, după cum urmează:

1. Principii ce reglementează procesul de formare profesională prin ÎPT:

1) Abordarea integrativă a procesului de formare profesională prin corelarea etapelor funcționale: proiectare, implementare, evaluare.

2) Orientarea formării profesionale spre rezultate ale învățării, ținute spre formarea competențelor profesionale.

3) Dezvoltarea personală a celor care participă la procesul de învățământ/ formare profesională.

4) Formarea la elevi a nevoii de încadrare pe piața muncii.

5) Formarea la elevi a nevoii de a învăța pe tot parcursul vieții.

6) Asigurarea unui caracter deschis înnoirilor în îmbinare cu invarianța reperelor conceptuale.

2. Principii ce contribuie la eficientizarea procesului de formare profesională:

7) Principiul perspectivei integrării profesionale – oferirea unor oportunități de formare profesională, corespunzătoare cerințelor actuale ale pieței muncii.

8) Principiul axării procesului de formare pe formabil – adaptarea unui demers de învățare activă prin propunerea unor activități individuale sau în grup, în care formabilul să-și dezvolte independența de acțiune, originalitatea și creativitatea.

9) Principiul utilității sociale a procesului didactic – elaborarea unor situații de problemă, rezolvarea cărora contribuie la depășirea unor contexte socioeconomice actualizate.

10) Principiul lateralizării echilibrate a informației – propunerea sarcinilor care să implice ambele emisfere cerebrale.

11) Principiul corelației interdisciplinare – abordarea unui demers didactic interdisciplinar, care motivează și condiționează caracterul sistemic al învățării.

3) Principii de proiectare a manualului:

12) Principiul relevanței – reflectă concepția învățământului profesional tehnic, misiunea programului de studii și constituie un suport autentic pentru obținerea calificării profesionale.

13) Principiul axării procesului de învățământ pe obținerea unor rezultate ale învățării, care contribuie la formarea unui sistem de competențe profesionale ce sunt necesare pentru a se angaja la locul de muncă.

14) Principiul integralității – reflectă esența conceptuală a abordării modulare și constituie suportul de bază necesar de a fi valorificat întru realizarea prevederilor curriculare.

15) Principiul priorității funcționale – stabilește sistemul prioritar de conținuturi și modalități de valorificare a acestuia, pentru a conduce la obținerea calificării profesionale.

16) Principiul flexibilității și receptivității față de evoluția domeniului de specialitate, tehnologiilor moderne de comunicare și de studii, deschiderea față de noutățile și inovațiile ce se produc pe segmentele specifice ale pieței muncii.

3. IMPLICAȚII PRACTICE PRIVIND ELABORAREA MANUALELOR

3.1. Aspecte psihopedagogice

Din punct de vedere psihopedagogic este nevoie să configurăm profilul utilizatorului. Chiar dacă am subliniat că manualul este un instrument de lucru pentru cadrul didactic și pentru elev, utilizatorul final este totuși elevul. În elaborarea manualului vom ține cont de:

- particularitățile de vârstă;
- specificul funcționării proceselor cognitive;
- tipul de motivație pentru formarea profesională;
- experiența anterioară de învățare;
- nivelul performanței academice.

Din punct de vedere a particularităților de vârstă, elevii din ÎPT sunt adolescenți și tineri, care, conform particularităților psihofiziologice, sunt axați pe:

- propria personalitate (recomandabilă este o adresare către elev și aspecte de structură care valorifică propria experiență sau îi oferă instrumente de autoevaluare);
- tendința spre autonomie și chiar opoziție față de influența educațională a factorului educațional (particularitate accentuată în cazul unui profil social specific);
- predispoziție către acceptarea unui mesaj venit mai degrabă din partea semenilor decât din partea adulților (recomandabil este crearea situațiilor de învățare reciprocă).

Din punctul de vedere a *specificului funcționării proceselor cognitive* elevii sunt capabili de:

- efort mental susținut;
- gândire abstractă (dar trebuie să fie antrenată anterior; în cazul unor lacune trebuie să ținem cont despre necesitatea recuperării);
- asigurarea atenției voluntare (dar trebuie să aibă dezvoltată abilitatea de organizare, în cazul când această abilitate este slab dezvoltată, vom ține cont ca activitățile să nu solicite efort cognitiv consolidat și de durată);
- formularea unor idei generalizatoare (dar la fel este un proces care se dezvoltă prin exercițiu și performanța depinde de experiența anterioară de învățare).

Din punct de vedere a *motivației*, în raport cu particularitățile de vârstă, elevii pun accent și se implică motivat doar dacă identifică aspecte utile pentru ei.

Din punct de vedere a *profilului social al grupului-țintă*, am putea contura câteva profiluri motivaționale, de care vom ține cont nu atât la conceptualizarea manualului, cât la implementarea acestuia:

- a) elevi care nu sunt motivați, pentru că au ajuns cumva în instituția respectivă și profilul profesiei nu este destul de compatibil cu profilul lui personal;

b) elevi care nu sunt motivați, pentru că au ajuns cumva în instituția de învățământ profesional tehnic, dar printr-o coincidență favorabilă, profilul lor personal este compatibil cu profilul meseriei/ profesiei/ specialității;

c) elevi care sunt motivați să aibă o meserie/ profesie/ specialitate, dar profilul personal este mai puțin compatibil cu profilul acesteia;

d) elevi care sunt motivați să învețe meseria/ profesia/ specialitatea respectivă și profilul lor personal corespunde cu profilul acesteia.

O problemă sensibilă pentru ÎPT în general și pentru concepătorii de manuale, în special, este experiența de învățare a elevilor, exprimată prin anumite abilități prin care se realizează procesul de învățare. Deseori elevii pot avea o experiență școlară demotivantă.

Este bine ca utilizatorii să fie un grup divers, deoarece diversitatea generează o anumită dinamică a procesului de formare profesională, dar o diversitate prea mare generează dificultăți de organizare a procesului didactic. Din aceste considerente, autorul/ autorii de manuale vor ține cont în primul rând de particularitățile „grupului tipic de elevi”, dar prin aspectele metodologice ale manualului, vor prevedea modalități de adaptare a mesajului și modului de utilizare a manualului pentru acțiuni de recuperare a anumitor lacune sau de consolidare a anumitor abilități, necesare procesului de învățare. Aceste mecanisme se pot regăsi în structura unităților de conținut, în modalitățile de combinare a textelor cu reprezentările grafice și imagini, în formularea sarcinilor.

3.2. Aspecte tehnico-metodologice

Aspectele tehnice se vor referi la text și configurația vizuală a paginii. Este de dorit:

- să ometem texte cu scris prea mărunț și consistent;
- să combinăm judicios textele, fără a face însă abuz, cu imagini sugestive privind acțiunile ce trebuie întreprinse sau cu imagini sugestive din viitoarea activitate profesională.

Din punct de vedere metodologic se cere ca:

- conținuturile să fie actualizate, să prevenim includerea unor surse demult experimentate;

- mesajul trebuie să fie clar și să conțină răspunsuri la întrebările principale provocate prin conținut;

- structura unității de conținut, în general, și sarcinile formulate, în special, să ofere cadrelor didactice idei generalizate și sistematizate privind organizarea activității de predare-învățare-evaluare.

Tehnologiile merg mult mai înaintea posibilităților sistemului educațional. Procesul de elaborare a manualului durează și el și, în consecință, trebuie să preîntâmpinăm eventuala uzură accentuată a conținutului, uzură ce va distorsiona mesajul educațional.

Algoritmul de elaborare a manualelor destinate învățământului profesional tehnic este prezentat în *Anexa 3*.

3.3. Sfaturi pentru autori

1. Manualul este o foaie de chat, așa că trebuie să răspundă la lista de întrebări principale. De aceea, este indicat să vă gândiți în prealabil la conținutul lor și să nu pierdeți din vedere niciuna dintre ele.

2. Pentru ca teoria propusă spre învățare să fie cât mai eficientă, trebuie să o traduceți mental în cunoștințe practice pentru a avea în cele din urmă o idee clară despre ce veți scrie în viitor.

3. Conținutul manualului să nu fie complicat, iar tot materialul prezentat să fie descris într-un limbaj concis, simplu și ușor de citit, astfel încât elevul să nu-și piardă interesul și să nu-l abandoneze după o lectură plictisitoare a primului paragraf.

4. Toate sursele de conținut consultate, trebuie să fie credibile și într-un anumit mod certificate: surse oficiale, culegeri de materiale recenzate, articole din publicațiile de specialitate, studii aprobate de către instituții de specialitate sau din domeniul educațional etc.

5. Designul manualului respectă, de asemenea, anumite reguli și reglementări care sunt importante de urmat.

6. Dacă sunt absolut necesare de utilizat abrevierile, descifrați toate abrevierile la prima utilizare. Nu supraîncărcați textul cu abrevieri, în special cele formate din două litere. Acest lucru face dificilă înțelegerea textului pentru cititori. Nu folosiți abrevieri în titluri.

7. Dacă oferiți posibilitatea elevilor să-și extindă resursele de informare și prezentați anumite linkuri, nu faceți abuz de ele. Nu uitați că sursele electronice au o dinamică sporită de înnoire, iar uneori, după un anumit timp, pot deveni inaccesibile.

8. O publicație didactică, cum este manualul, trebuie să aibă o asemenea calitate precum vizibilitatea. Textul ar trebui să fie însoțit de diagrame, desene și fotografii care să faciliteze percepția materialului, dar să nu-l repete.

9. Cunoștințele și abilitățile, în mare măsură, sunt supuse erodării morale și uzurii. Acest fapt este cauzat de evoluția rapidă a tehnologiilor specifice activităților profesionale curente. Din aceste considerente, manualul pentru învățământul profesional tehnic trebuie să țină seama nu doar spre formarea sistemului de cunoștințe și abilități profesionale, dar și spre acel fundament atitudinal-valoric, care să-i ajute elevului să fie receptiv la schimbările din domeniul profesional și să se formeze continuu.

10. Conținutul manualului trebuie să-i sugereze elevului ce solicită fiecare program de studii și la ce rezultate se pot aștepta la finele acestuia.

11. Conceptualizând o unitate de conținut, trebuie să pornim de la conștientizarea modalității de formare a competenței profesionale, întrucât anumite competențe profesionale pot fi dezvoltate doar progresiv și secvențial.

3.4. Reguli necesare de urmat

Regula întâia. Este foarte important să studiați curriculumul, astfel încât manualul să fie relevant pentru subiect și să nu se dovedească a fi inutil sau irelevant.

Regula a doua. Structura ar trebui să reflecte concepția curriculumului și a standardului de calificare (să conțină elementele-cheie de structură a documentelor enunțate).

Regula a treia. În general, un material didactic nu trebuie să intre în categoria „literaturii învechite”.

Regula a patra. Materialul selectat pentru scriere trebuie să fie structurat, accesibil, logic și ușor de înțeles pentru elevi. Este recomandabil să folosiți fraze scurte și paragrafe mici, liste numerotate și marcate, rezumate, diverse elemente grafice și, dacă este necesar, tabele și grafice.

Regula a cincea. Terminologia complicată nu este binevenită, iar dacă prezența unor termeni este indispensabilă, atunci este de dorit să fie prezentată o variantă accesibilă a definiției sau explicației sensului unui termen, fraze sau expresii.

Regula a șasea. Manualul elaborat trebuie să fie un suport conținutal, necesar atingerii rezultatelor învățării stipulate în standardul de calificare.

Regula a șaptea. Structura manualului va asigura consecutivitatea și continuitatea procesului de formare profesională.

4. STRUCTURA MANUALULUI

Recomandăm următoarea structură a manualului:

Modulul x. Denumirea modulului

La finele modulului vei putea să: Sunt prezentate într-o formă adaptată rezultatele învățării la modul, reflectate într-o formă generalizată.

Unitatea de competență:

Descrierea reglementărilor specifice domeniului de activitate.

TEMA 1

Denumirea temei

Denumirile temelor vor fi adaptate/formulate, ținând cont de modalitatea de percepție a elevului. Numărul temelor dintr-o unitate de competență este determinat în dependență de numărul orelor stipulate în curriculum și complexitatea obiectivelor de realizat.

Activități de instruire teoretică

Implică-te și studiază, informează-te! (recomandăm inserarea unor mascote sugestive)

Va fi prezentat mesajul de bază/conținutul tematic, care nu va depăși 1,5-2,0 pagini.

Se recomandă a scoate în evidență, definițiile și ideile-cheie.

- definiții, caracteristici, tipuri de procese și produse;
- etapele ale proceselor, elemente ale unor structuri etc.

Sunt binevenite reprezentările grafice și imaginile ce reflectă situații de activitate profesională și procese.

Analizează și discută! (recomandăm inserarea unor mascote sugestive)

Vor fi formulate întrebări pe marginea informației prezentate, care să permită învățarea axată pe elev și învățarea reciprocă.

Evaluează-te! (recomandăm identificarea unor mascote sugestive)

În conformitate cu standardul de calificare, vor fi formulate sarcini de diferit nivel de complexitate pentru:

- 1) evaluarea cunoștințelor.
- 2) evaluarea abilităților teoretice (analiză, comparație, generalizare).
- 3) identificarea atitudinii și responsabilității.

Activități de instruire practică (atelier/laborator)

Acționează! (recomandăm identificarea unor mascote sugestive)

Sunt formulate sarcini pentru activitatea practică

Ce ai reușit? (recomandăm identificarea unor mascote sugestive)

Sunt prezentate criteriile de (auto)evaluare a activității practice, a produselor elaborate/făcute/preparate de elev.

TEMA 2

...

TEMA 3

...

5. AUTOEVALUAREA PROIECTULUI DE MANUAL

Pentru aprecierea calității manualului în curs de elaborare, grupul de autori va utiliza următoarele criterii:

1. Funcționalitatea și relevanța în raport cu finalitățile formării profesionale: se va constata dacă manualul contribuie la obținerea tuturor rezultatelor învățării, stipulate în Standardul de calificare și a obiectivelor curriculare.

2. Corectitudinea conținuturilor.

3. Accesibilitatea în raport cu nivelul de pregătire inițială a beneficiarilor și nivelul calificării pretinse.

4. Corespunderea concepției manualului cu paradigma formării profesionale și, mai ales, cu curriculumul respectiv.

5. Respectarea complexității de nivel (complexitatea manualului corespunde complexității nivelului educațional și complexității calificării profesionale).

6. Acoperirea necesităților de formare a elevilor.

7. Eșalonarea unităților de conținut respectă logica formării profesionale.

8. Volumul și complexitatea fiecărei unități de conținut este echilibrată în raport cu numărul total de ore atribuit programului de formare profesională.

9. Manualul conține un set relevant de unități de conținut.

Autoevaluarea proiectului de manual se va efectua conform *Fișei de evaluare*, prezentată în *Anexa 4*.

6. EVALUAREA ȘI APROBAREA MANUALULUI

Evaluarea manualului va fi efectuată de un grup de evaluatori desemnați prin ordinul Ministerului Educației și Cercetării.

Grupul de evaluatori va fi format din:

1) coordonatorul grupului de evaluatori – un cadru didactic ce predă discipline/module similare și care activează într-o instituții de învățământ profesional tehnic sau superior, diferită de cea în care activează autorul/autorii proiectului de manual;

2) două cadre didactice ce predau discipline/module similare și care activează în instituții de învățământ profesional tehnic sau superior, diferite de cele în care activează autorul/autorii proiectului de manual;

3) un reprezentant al Comitetului sectorial, iar în cazul inexistenței unui astfel de comitet, un reprezentant al unui agent economic, relevant pentru meseria/ profesia/ specialitatea respectivă;

Până la începerea sesiunii de evaluare a proiectelor de manuale, evaluatorii completează declarații pe propria răspundere, prin care atestă faptul că nu se află în niciuna dintre situațiile de incompatibilitate prevăzute, semnând *Angajamentul de confidențialitate și imparțialitate (Anexa 5)*.

Evaluatorii de proiecte de manuale au următoarele atribuții/responsabilități:

1) examinează proiectul de manual și completează *Fișa de evaluare a proiectului de manual*, conform *Anexei 4*;

2) respectă termenele stabilite pentru evaluarea proiectului de manual;

3) participă la verificarea modificărilor operate urmare a recomandărilor privind calitatea ofertei de manual;

4) oferă în scris, la solicitarea Ministerului, punctele lor de vedere în susținerea evaluării făcute, în cazul unor eventuale contestații;

5) păstrează confidențialitatea evaluării/reevaluării proiectelor de manuale până la comunicarea rezultatelor către autori;

Evaluatorii sunt responsabili pentru corectitudinea, acuratețea și realitatea informațiilor consemnate la evaluarea metodică-științifică realizată pentru fiecare proiect de manual repartizat în vederea evaluării

Fiecare *membre al grupului de evaluatori* evaluează individual și confidențial proiectul de manual, realizând următoarele activități:

a) analizează și apreciază cu puncte fiecare criteriu de evaluare, în limita cotei maxime indicate în *Fișa de evaluare a proiectului de manual*;

b) elaborează argumentări competente, corecte și clare, care să conțină motivația punctajului acordat pe fiecare criteriu, recomandări, aprecieri, concluzii și recomandări pentru proiectul de manual.

Coordonatorul grupului de evaluatori are următoarele atribuții, suplimentar celor prevăzute pentru membrii grupului:

1) mediază ședințele cu evaluatorii în cadrul analizei situației privind evaluarea proiectelor de manuale când se constată diferențe mai mari de 15 puncte între punctajele individuale acordate de evaluatori;

2) în cadrul ședințelor cu evaluatorii, în baza *Tabelului de divergențe*, prezentat de autorul/ autori proiectului de manual, constată completitudinea implementării observațiilor și recomandărilor evaluatorilor și, după caz, estimează temeinicia argumentelor privind neacceptarea acestora (*Anexa 6*).

3) completează și prezintă Ministerului *Fișa de totalizare a rezultatelor evaluării grupului de evaluatori (Anexa 7)*;

4) prezintă propuneri către Minister privind decizia finală referitoare la aprobarea rezultatelor sau reevaluarea proiectului de manual;

Aprobarea manualului și punerea lui în aplicare se va efectua prin ordinul Ministerului Educației și Cercetării.

Grupul de evaluatori își încetează activitatea după aprobarea manualului de către Minister.

7. STIMULAREA AUTORILOR

Stimularea cadrelor didactice și a cadrelor de conducere, care prin ordinul Ministerului Educației și Cercetării au fost incluse în grupele de lucru ce vor elabora sau evalua proiecte de manuale pentru învățământul profesional tehnic, se va efectua prin următoarele metode:

1) Acordarea de credite profesionale: evaluator – 1 credit; coautor – 5 credite; autor – 10 credite⁵.

2) Stabilirea unui spor la salariu pentru performanțe profesionale individuale în muncă⁶.

Atât cadrele didactice și cele de conducere din învățământul profesional tehnic, cât și specialiștii din cadrul agenților economici pot beneficia de remunerări, oferite în cadrul proiectelor implementate cu sprijinul partenerilor de dezvoltare.

8. DREPTUL DE AUTOR

În cazurile în care autorul/autorii, conform *Capitolului 7* din acest document, au beneficiat de sprijin din partea Ministerului Educației și Cercetării și/sau al partenerilor de dezvoltare, el/ei vor acorda Ministerului dreptul exclusiv de editare și difuzare a manualului în variantele tipărită și electronică într-un spațiu geografic nelimitat pe un termen de zece ani, din momentul aprobării acestuia.

⁵ Regulamentul de atestare a cadrelor didactice din învățământul general, profesional tehnic și din cadrul structurilor de asistență psihopedagogică. Aprobabil prin ordinul ministrului educației, culturii și cercetării nr. 1091/2020.

⁶ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1231/2018 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. Publicat: 14-12-2018 în Monitorul Oficial Nr. 480-485 art. 1310.

ANEXE

Anexa 1. Nivelurile educaționale ce conduc la obținerea calificărilor

Nivelul 3

Cunoștințe	Abilități	Grad de autonomie și responsabilitate
<ul style="list-style-type: none"> • Deține cunoștințe teoretice și faptice de bază, aferente unei profesii. • Înțelege proceduri generale legate de realizarea sarcinilor profesionale. • Cunoaște principiile generale de realizare a proceselor. • Înțelege concepte de bază pentru a realiza sarcinile profesionale. 	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstrează abilități cognitive și practice pentru îndeplinirea sarcinilor tipice atribuite într-o varietate de condiții. • Demonstrează abilități de rezolvare a problemelor legate de sarcini, prin selectarea și aplicarea unor metode și instrumente. • Selectează materiale și informații adecvate pentru rezolvarea sarcinilor. • Demonstrează abilități de comunicare în mod eficient. • Interpretează date pentru efectuarea sarcinilor într-un anumit domeniu de muncă sau de studiu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Își asumă întreaga responsabilitate pentru realizarea sarcinilor atribuite într-un domeniu de muncă sau de studiu. • Adaptează propriul comportament la circumstanțe de rezolvare a problemelor.

Nivelul 4

Cunoștințe	Abilități	Grad de autonomie și responsabilitate
<ul style="list-style-type: none"> • Deține cunoștințe faptice și teoretice în contexte largi într-un domeniu de muncă sau de studiu. • Înțelege conceptele dintr-un domeniu de muncă sau de studiu. • Cunoaște metode, proceduri principii într-un 	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstrează abilități cognitive și practice pentru realizarea sarcinilor complexe. • Ia în considerare variabile conjuncturale pentru realizarea sarcinilor complexe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Își autogestionează activitatea în cadrul liniilor directoare aferente unor contexte de muncă sau de studii în general previzibile, dar care se pot schimba. • Realizează supravegherea de rutină a activității altor persoane, preluând o

Cunoștințe	Abilități	Grad de autonomie și responsabilitate
<p>domeniu de muncă sau de studiu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deține cunoștințe specializate suficiente pentru a oferi îndrumare altora și a gestiona executarea cu succes a acestor sarcini. 	<ul style="list-style-type: none"> • Generează soluții la probleme specifice într-un domeniu de muncă sau de studiu. • Analizează în mod eficient informația teoretică și practică într-un anumit domeniu de muncă sau de studiu. • Comunică în mod eficient informația teoretică și practică într-un anumit domeniu de muncă sau de studiu. • Se autogestionează în condiții de muncă sau de studiu, care sunt de obicei previzibile. • Monitorizează și sprijină subalternii. 	<p>anumită responsabilitate pentru evaluarea și îmbunătățirea activităților de muncă sau de studii.</p>

Nivelul 5

Cunoștințe	Abilități	Grad de autonomie și responsabilitate
<ul style="list-style-type: none"> • Deține cunoștințe factice și teoretice vaste într-un domeniu de muncă sau de studiu; • Deține cunoștințe specializate suficiente pentru a oferi îndrumare altora și a gestiona executarea cu succes a acestor sarcini. 	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstrează largi aptitudini cognitive și practice necesare pentru generarea soluțiilor adecvate la probleme abstracte. • Identifică, analizează și folosește informația pentru formularea răspunsurilor la probleme abstracte, dar bine definite. • Comunică eficient cu colegii, autoritățile de supraveghere și clienții în probleme profesionale într-un domeniu de muncă sau de studiu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gestionează și supraveghează situații de muncă sau de studiu, în care schimbările sunt previzibile • Revizuieste și dezvoltă performanțele proprii și ale altora.

Cunoștințe	Abilități	Grad de autonomie și responsabilitate
	<ul style="list-style-type: none"> • Realizează independent managementul proiectelor, activităților (executate în echipă) care necesită experiență de rezolvare a problemelor ce implică mai mulți factori, unii din care interacționează și duc la rezultate imprevizibile. • Demonstrează capacități de învățare și studiu continuu cu un anumit grad de independență. • Evaluează și identifică nevoile de învățare proprii și ale membrilor echipei, din perspectiva consolidării performanțelor acesteia 	

Anexa 2. Sugestii pentru elaborarea aparatului metodologic

Fiecare unitate de structură a manualului trebuie să conțină aparatul metodologic. Acesta poate include:

- întrebări/ sarcini pentru fiecare paragraf al manualului, reflectând structura acestuia și permițându-i elevului să consolideze materialul citit/studiat;
- sarcini-reper pentru ghidarea învățării;
- sarcini pentru munca/ activitatea independentă la domiciliu;
- analiza unor situații specifice în baza exemplurilor din practică;
- diverse tipuri de mini-teste;
- sarcini care ar incita curiozitatea și motivația de a căuta (selecta) alte sursele electronice, sau pe suport hârtie cu privire la o problemă studiată sau repartizată individual;
- sarcini pentru efectuarea de teste la domiciliu, asigurarea rezolvării problemelor, efectuarea de exerciții realizate la orele practice;
- sarcini de pregătire pentru teste și certificări.

La formularea sarcinilor se va ține cont de faptul că elevul dobândește cunoștințe, pornind de la necesitatea realizării unei sarcini concrete. Prin urmare, sarcinile de orice nivel de complexitate trebuie să fie:

- înțelese;
- specifice (să ofere detalii suficiente, să fie formulate într-un limbaj clar);
- măsurabile (să conțină criterii prin care implicit sau explicit să se arate indicatorii/unitățile de măsurare);
- obiective (să fie formulate într-un mod neutru, fără ambiguități și exprimări de opinii);
- realizabile (să poată fi realizate în timpul prevăzut și cu resursele disponibile);
- utile (să fie percepute ca relevante pentru nivelul studiilor în ÎPT).

Anexa 3. Algoritmul de elaborare și aprobare a manualului

Pasul I. Analiza documentelor de politici educaționale

1. Studiați Codul educațional al Republicii Moldova:
 - Analizați stipulările directorii cu referire la educație și formare profesională în Republica Moldova.
 - Analizați minuțios compartimentul cu referire la învățământul profesional tehnic, pentru a înțelege încadrarea acestui segment în sistemul educațional al Republicii Moldova: formele de organizare, condițiile de acces și posibilitățile de construcție a unui traseu educațional după finalizarea studiilor.
2. Studiați Strategia de dezvoltare Educația 2030, pentru a cunoaște și direcțiile și obiectivele strategice, provocările, rolul și importanța învățământului profesional tehnic în sistemul socioeconomic al Republicii Moldova.
3. Studiați Cadrul de referință al curriculumului pentru învățământul profesional tehnic. Acest document normativ reglatoriu, constituie puntea de legătură între cadrul legislativ și curriculum. Cadrul de referință prezintă viziunea și misiunea învățământului profesional tehnic; posibilitățile și limitele în contextul formării profesionale; prevederile paradigmatică, care prescriu un anumit design al procesului de formare profesională și determină logica didactică a procesului de instruire. Centrarea pe elev, învățarea prin acțiune, formarea de competențe, sunt prevederile conceptuale de bază, pe care se sprijină astăzi învățământul profesional tehnic secundar.

Pasul II. Analiza documentelor-standard ale formării profesionale prin învățământul profesional-tehnic:

4. Studiați Standardul de calificare. Acest document indică ce competențe profesionale generale și specifice, trebuie să dețină absolventul pentru a i se atribui calificarea profesională în domeniu, ce rezultate ale învățării trebuie să fie formate prin procesul de formare profesională.
5. Identificați câte rezultate ale învățării trebuie să dețină absolventul programului de studii și ce arii de competență vor acoperi.

Pasul III. Analiza Curriculumului meseriei/ profesiei/ specialității:

6. Studiați integral curriculumul meseriei/ profesiei/ specialității, pentru a vă forma o viziune de ansamblu asupra programului de formare profesională și parcursului academic al elevului.
7. Stabiliți modulele care configurează curriculumul meseriei/ profesiei/ specialității.
8. Apreciați modalitatea de formare a competențelor profesionale: progresiv sau secvențial.

Pasul IV. Conceptualizarea conținutului manualului, cu accent pe raportul dintre volum și timp alocat

9. Analizați componenta temporală a programului de studii: numărul total de ore; numărul de ore per modul; numărul de ore teoretice și numărul de ore practice per modul.
10. Analizați componența formativă a curriculumului: rezultatele învățării exprimate în cunoștințe, abilități și aspecte atitudinale (autonomie, responsabilitate).
11. Elaborați matricea conceptuală a manualului, cu indicarea unităților de conținut (temelor, co-raportate la componenta temporală și formativă).

Pasul V. Identificarea resurselor de informare

12. Selectați surse informaționale relevante curriculumului meseriei.
13. Asigurați-vă privitor la credibilitatea resursei utilizate și relevanța acesteia în raport cu nivelul educațional (nivelurile 3, 4 sau 5 conform ISCED).
14. Selectați imagini relevante și sugestive, scheme și alte reprezentări grafice, prin care veți valorifica posibilitățile de percepție, memorare și procesare a informației de către canalul vizual.

Pasul VI. Încadrarea mesajului educațional în structura recomandată

15. Analizați structura recomandată;
16. Intervenți cu anumite modificări, dacă este cazul, dar aveți grijă ca unitatea de conținut a manualului (tema), să faciliteze procesul de învățare, prin prezența unor elemente de structură care pun în valoare procesele de cogniție (percepția și înțelegerea conținutului; analiza informației; exersarea abilităților; reflecția și evaluarea).
17. Adaptați conținutul mesajului educațional (textul de bază), la nivelul de complexitate solicitat de calificarea profesională (nivelurile 3, 4 sau 5 conform ISCED).
18. Asigurați vizibilitatea paginii, prin combinarea echilibrată a textului cu aspecte grafice și design care motivează învățarea (spații care accentuează ideile- cheie, definițiile etc.)
19. Utilizați judicios aspectele metodologice, prin formularea corectă și sub aspect progresiv al procesului de învățare, sarcinile didactice.

Pasul VII. Autoevaluarea proiectului de manual

20. Faceți o analiză de ansamblu a manualului.
21. Verificați corectitudinea raportului dintre componenta temporală și cea formativă a curriculumului, reflectată în manual.
22. Stabiliți dacă ați reușit o prezentare echilibrată „în același stil” a tuturor unităților de conținut.
23. Autoevaluați manualul conform Fișei de evaluare (*Anexa 4*).
24. Intervenți cu completări, adaptări, retușuri și redactări.

Pasul VIII. Evaluarea și aprobarea manualului

25. Ministerul Educației și Cercetării va desemna un Grup de evaluatori.
26. Fiecare membru al Grupului de evaluatori va semna *Angajamentul de confidențialitate și imparțialitate (Anexa 5)*.
27. Fiecare din membrii Grupului de evaluatori va evalua în mod independent proiectul de manual conform *Fișei de evaluare a proiectului de manual (Anexa 4)*.
28. Autorul/autorii analizează propunerile și recomandările Grupului de evaluatori și introduc în proiectul de manual, după caz, modificările respective. Acceptarea/neacceptarea de către autor/autori a fiecăreia din propunerile și recomandările Grupului de evaluatori se consemnează în *Tablelul de divergențe (Anexa 6)*.
29. Coordonatorul Grupului, în ședință cu evaluatorii, constată completitudinea implementării observațiilor și recomandărilor evaluatorilor și, după caz, estimează temeinicia argumentelor privind neacceptarea unora din ele (*Anexa 6*).
30. Coordonatorul Grupului, în baza rezultatelor prezentate de evaluatori, completează *Fișa de totalizare a rezultatelor evaluării grupului de evaluatori (Anexa 7)* și o prezintă Ministerului Educației și Cercetării.

31. În baza concluziei finale din *Fișa de totalizare a rezultatelor evaluării* de a recomanda manualul pentru utilizarea în învățământul profesional tehnic, Ministerul Educației și Cercetării va emite ordinul respectiv.
32. În cazul în care Grupul de evaluatori nu recomandă utilizarea manualului în învățământul profesional tehnic, proiectului de manual va fi returnat autorului/autorilor.

Anexa 4. Fișa de evaluare a proiectului de manual

Denumirea manualului: _____
 Meseria / Specialitatea / Profesia: _____
 Nivelul de calificare: _____
 Disciplina / Modulul: _____
 Numele, prenumele evaluatorului: _____
 Instituția de învățământ / Agentul economic: _____
 Postul / Funcția: _____
 Gradul didactic: _____

Punctajul se va alocă în baza gradului de corelare/corespundere, conform următoarelor tipuri de grile:

Grila 01	Grila 012	Grila 0123	Grila 0135
<ul style="list-style-type: none"> • Corespunde în totalitate – 1 p. • Detașat de cerințe sau nu corespunde – 0 p. 	<ul style="list-style-type: none"> • Corespunde în totalitate – 2 p. • În mare măsură, dar există elemente necorelate – 1 p. • Detașat de cerințe sau nu corespunde – 0 p. 	<ul style="list-style-type: none"> • Corespunde în totalitate – 3 p. • În mare măsură, dar există elemente necorelate – 2 p. • Corespunde parțial, există mai multe elemente necorelate – 1 p. • Detașat de cerințe sau nu corespunde – 0 p. 	<ul style="list-style-type: none"> • Corespunde în totalitate – 5 p. • În mare măsură, dar există elemente necorelate – 3 p. • Corespunde parțial, există mai multe elemente necorelate – 1 p. • Detașat de cerințe sau nu corespunde – 0 p.

Criteriul I. Corespunderea conținutului proiectului de manual cu prevederile curriculumului

Descriptori	Indicatori
I.1. Proiectul de manual abordează toate conținuturile curriculare la disciplina/ modulul respectiv	Da/Nu

Comentarii/ Argumente

Notă: Evaluarea Criteriilor II – X se va realiza doar în cazul în care la Criteriul I s-a răspuns cu ”Da”.

Criteriul II. Caracterul nediscriminatoriu

Descriptori	Grilă de punctaj	Punctaj acordat
II.1. Proiectul de manual are caracter nediscriminatoriu și respectă principiile etice care nu fac deosebire de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, vârstă, apartenență la o categorie defavorizată.	0135	
II.2. Proiectul de manual nu conține informații care aduc atingere identității și valorilor naționale, elemente rasiste, xenofobe sau de promovare a ideologiei național-extremiste.	0135	
II.3. Conținutul informațional/ activitățile/ sarcinile de învățare contribuie la formarea de opinie, promovarea drepturilor omului și dezvoltarea valorilor general umane.	0123	
Total	13	

Pagina	Observații / Comentarii / Argumente / Recomandări

Criteriul III. Corectitudinea metodică-științifică a conținutului

Descriptori	Grilă de punctaj	Punctaj acordat
III.1. Proiectul de manual prezintă informații veridice/ corecte din punct de vedere științific.	0135	
III.2. Noțiunile, faptele, legitățile au o prezentare logică, accesibilă, corespunzătoare nivelului de calificare și particularităților de vârstă ale elevilor.	0123	
III.3. Proiectul de manual prezintă informații științifice actuale și relevante.	0123	
III.4. Informațiile transmise prin text/ imagini/ hărți/ tabele/ diagrame/ simboluri suport etc. corespund cu sarcinile și/sau cu explicațiile corespunzătoare.	0123	
III.5. Metodele și instrumentele de evaluare propuse sunt corecte din punct de vedere științific, adaptate la obiectivele/ conținuturile/ competențele disciplinei/modulului, nivelului de calificare, precum și la vârsta elevilor.	0123	

Total	17	
--------------	-----------	--

Pagina	Observații / Comentarii / Argumente / Recomandări

Criteriul IV: Orientarea metodologică și organizarea procesului de predare-învățare-evaluare

Descriptori	Grilă de punctaj	Punctaj acordat
IV.1. Conținutul informațional, activitățile și sarcinile de învățare permit formarea unităților de competențe la modul în vederea atingerii finalităților educaționale urmărite.	0135	
IV.2. Conținutul informațional, imaginile, activitățile și sarcinile de învățare sunt prezentate echilibrat, permițând studiul individual și învățarea formativă, contribuie la formarea competențelor (însușirea cunoștințelor, dezvoltarea abilităților, consolidarea valorilor și atitudinilor).	0123	
IV.3. Proiectul de manual conține activități și sarcini de învățare care stimulează curiozitatea, gândirea critică și creatoare, realizarea demersurilor de cercetare, învățarea prin descoperire.	0135	
IV.4. Proiectul de manual oferă posibilități de valorificare a unor moduri variate de învățare (individual, în grup, în perechi).	012	
IV.5. Activitățile de învățare-evaluare din proiectul de manual contribuie la dezvoltarea capacităților de autoinstruire/ autoevaluare, sunt variate, relevante, complexe și orientate spre pregătirea elevilor pentru evaluarea formativă și sumativă.	012	
IV.6. Activitățile de predare-învățare-evaluare sunt distribuite echilibrat, sunt relevante, stimulează motivația și interesul pentru aplicarea cunoștințelor în activitatea profesională, viața personală și cea socială.	012	
IV.7. Informațiile/ conținuturile din proiectul de manual au o dozare rațională a cantității de informație și a activităților practice pe unitatea de învățare, evitând supraîncărcarea elevilor.	012	
Total	21	

Pagina	Observații / Comentarii / Argumente / Recomandări

Criteriul V. Structurarea conținutului

Descriptori	Grilă de punctaj	Punctaj acordat
V.1. Prezentarea conținutului informațional este realizată gradual ca dificultate, se respectă consecvența și structurarea logică, formând o concepție unitară.	0123	
V.2. Informațiile/conținuturile din proiectul de manual sunt expuse coerent și au un volum corespunzător nivelului de calificare.	0135	
V.3. Modul de organizare al temelor/conținuturilor proiectului de manual respectă logica internă a disciplinei, este antrenant și contribuie la formarea competențelor-cheie, competențelor profesionale generale și a celor profesionale specifice.	0123	
Total	11	

Pagina	Observații / Comentarii / Argumente / Recomandări

Criteriul VI. Legăturile inter și transdisciplinare/modulare

Descriptori	Grilă de punctaj	Punctaj acordat
VI.1. Proiectul de manual conține activități și sarcini de învățare, exerciții de stabilire a conexiunii disciplinei/modulului dat cu alte discipline/module.	0123	
VI.2. Proiectul de manual creează oportunități pentru transferul cunoștințelor în diverse contexte de activitate sau în contextele altor discipline/module.	0135	
VI.3. Proiectul de manual conține activități și sarcini de învățare de tip inter- sau trans- disciplinar/modular, care permit rezolvarea de probleme și situații-problemă prin proiecte de învățare.	0123	

Total	11	
--------------	-----------	--

Pagina	Observații / Comentarii / Argumente / Recomandări

Criteriul VII: Calitatea ilustrațiilor, cromaticii și a designului (culori, desene, diagrame, scheme etc.)

Descriptori	Grilă de punctaj	Punctaj acordat
VII.1. Coperta prezintă aspect corespunzător modulului.	012	
VII.2. Elementele grafice și organizarea textului în alineate, chenare, tabele, diferențierea și marcarea prin culori/nuanțe distincte, marcaje, evidențierea și dimensionarea textelor etc. sunt echilibrate, relevante, clare, inteligibile, completează, stimulează și facilitează învățarea.	012	
VII.3. Designul manualului, aspectul cromatic, integrarea optimă în pagină a tuturor elementelor (textul, ilustrațiile, hărțile, graficele, diagramele etc.) au o calitate estetică autentică.	012	
VII.4. Aranjarea în pagină a textului, imaginilor, tabelelor etc. asigură respectarea cerințelor igienice pentru învățare (nu sunt atestate pagini supraîncărcate, cu multă informație etc.), există echilibru între text și imagini.	012	
Total	8	

Pagina	Observații / Comentarii / Argumente / Recomandări

Criteriul VIII: Calitatea tehnoredactării

Descriptori	Grilă de punctaj	Punctaj acordat
VIII.1. Conținutul este redactat cu caractere în stiluri și mărimi diferite, textul este lizibil și dispus în pagină astfel încât să orienteze și să faciliteze lectura.	012	

VIII.2. Elementele de tehnoredactare (corpul de literă, stilul, mărimea caracterelor, spațierea etc.) sunt adecvate nivelului de calificare și vârstei elevilor.	012	
VIII.3. Titlurile/subtitlurile sunt evidențiate prin dimensiunea și grosimea literelor sau prin alte elemente, iar paginile, capitolele și exercițiile sunt clar numerotate.	012	
VIII.4. Proiectul de manual este unitar machetat, fiind respectate elementele tehnice: textul și elementele grafice sunt vizibile/lizibile, au o spațiere echilibrată, sunt utilizate caracterele specifice limbii în care este redactat manualul.	012	
Total	8	

Pagina	Observații/Comentarii/Argumente/ Recomandări

Criteriul IX: Corectitudinea lingvistică și accesibilitatea limbajului

Descriptori	Grilă de punctaj	Punctaj acordat
IX.1. Informația transmisă prin text este corectă din punct de vedere stilistic și ortografic.	0123	
IX.2. Manualul respectă normele de exprimare academică/de referință în vederea formării competențelor de comunicare pentru dezvoltarea limbajului de specialitate în contexte creative.	0123	
IX.3. Limbajul utilizat în proiectul de manual este adecvat nivelului de calificare, potențialului de învățare și intereselor elevilor (se are în vedere claritatea, expresivitatea, concizia exprimării). Enunțurile sunt clare și de o lungime acceptabilă.	0135	
Total	11	

Pagina	Observații / Comentarii / Argumente / Recomandări

Punctaj total	
----------------------	--

Semnătura evaluatorului: _____

Data: _____

Anexa 5. Angajamentul de confidențialitate și imparțialitate
(formular-tip)

Subsemnatul/a, _____,
având funcția de _____,
instituția _____,
posesor/ă al/a buletinului de identitate nr. _____,
eliberat de of. _____, la data de _____, codul personal _____,

declar pe propria răspundere că nu voi divulga sub nici o formă informații legate de procesul de evaluare a proiectelor de manuale, informații de natură să atragă avantaje necuvenite din activitatea pe care o desfășor sau care să aducă prejudicii imaginii Ministerului Educației și Cercetării.

Sunt de acord să îmi îndeplinesc toate sarcinile de lucru primite, respectând termenele stabilite, și mă angajez că nu voi face publice detalii asupra activității desfășurate în cadrul procesului de evaluare a proiectului de manual:

Denumirea manualului: _____

Meseria / Specialitatea / Profesia: _____

Nivelul de calificare: _____

Disciplina / Modulul: _____

și nu voi publica nici un document de lucru parțial/integral specific acestei activități.

Sunt conștient/ă că, în cazul în care voi încălca prevederile normative privind protecția informațiilor clasificate, voi răspunde, potrivit legii, administrativ, disciplinar, material, civil ori penal, în raport cu natura faptei.

Data _____ Semnătura _____

Anexa 6. Tabelul de divergențe
(formular-tip)

Denumirea manualului: _____

Meseria / Specialitatea / Profesia: _____

Nivelul de calificare: _____

Disciplina / Modulul: _____

Nr. crt.	Observația, recomandarea evaluatorilor	Nota de acceptare/ neacceptare de către autori*

* Se completează de către autori:

- În cazul acceptării se va înscrie “Se acceptă” și se vor indica paginile cu modificările respective.
- În cazul acceptării parțiale se va înscrie “Se acceptă parțial” (cu indicarea paginilor modificate) și se vor aduce argumentele respective.
- În cazul neacceptării se va înscrie “Nu se acceptă” și se vor aduce argumentele respective.

Semnăturile autorilor

_____ Prenume, nume

_____ Prenume, nume

_____ Prenume, nume

_____ Prenume, nume

_____ Prenume, nume

Data _____

Anexa 7. Fișa de totalizare a rezultatelor evaluării
(formular-tip)

Denumirea manualului: _____

Meseria / Specialitatea / Profesia: _____

Nivelul de calificare: _____

Disciplina / Modulul: _____

Criterii		Indicator/ Punctaj maxim posibil	Evaluator 1	Evaluator 2	Evaluator 3	Evaluator 4
I.	Corespunderea conținutului proiectului de manual cu prevederile curriculumului	Da/Nu				
II.	Caracterul nediscriminatoriu	13				
III.	Corectitudinea metodică-științifică a conținutului	17				
IV.	Orientarea metodologică și organizarea procesului de predare-învățare-evaluare	21				
V.	Structurarea conținutului	11				
VI.	Legăturile inter și transdisciplinare/modulare	11				
VII.	Calitatea ilustrațiilor, cromaticii și a designului (culori, desene, diagrame, scheme etc.)	8				
VIII.	Calitatea tehnoredactării	8				
IX.	Corectitudinea lingvistică și accesibilitatea limbajului	11				
Total		100				

Punctaj mediu general*	
-------------------------------	--

*Punctajul mediu general se calculează cu două zecimale, fără rotunjire.

Concluzia finală: Se recomandă / Nu se recomandă pentru utilizarea în învățământul profesional tehnic.

Notă: Va fi recomandat doar proiectul de manual care a acumulat în punctajul mediu general cel puțin 70 din cele 100 de puncte posibile.

Semnăturile membrilor Grupului de evaluatori

_____ Prenume, nume

_____ Prenume, nume

_____ Prenume, nume

_____ Prenume, nume

_____ Prenume, nume

Data _____